

ГЕО МИЛЕВ

ПОЕЗИЯТА НА МЛАДИТЕ

Част 0 от „Списание „Пламък““

chitanka.info

Тоест — поезията, за която никой не се интересува, която никой не чете. Която се пише, само — пише: за лично удоволствие на своите автори.

Автори — вманиачени момчета, които се появяват незначително откъде, с пълни джобове стихотворения, предлагат ги тук и там, додето най-сетне видят напечатано името си — макар и в някое провинциално „младежко списание“ — после идват гордо в столицата, подирват връзки с „писателските среди у нас“, обявяват се за „бохеми“, образуват „кръжоци“ и най-сетне, след дълги превращения, една сутрин, в началото на месеца, блясват надменно върху страниците на „Златорог“ или „Хиперион“... И с пълно право: щом изкуството на поезията не е нищо повече от това — да се събират красиви, редки и странни думи и да се нареждат в звучни съчетания...

Една „мъртва поезия“, както бе наречена тази „поезия“ в една статия в първата книжка на списание „Нов път“. Поезия, която е типична проява на една упадъчна епоха — епоха без смисъл и ценности. Една епигонска поезия.

Поезия без поезия. Защото тук всичко се свежда до сръчно манипулиране със стихотворната форма; нека кажем — с поетическата форма, която е готова дадена и на разположение за всеобщо употребление: стих, думи, фрази, образи, епитети, метафори, па и теми... Сръчно манипулиране с готови вече форми, изработени с тежък труд от няколко по-стари генерации — Яворов и няколко поети след него — в продължение на десет паметни литературни години, които дадоха едно поне на българската поезия: усъвършенствани изразни средства — език и стих. Печалба на упорита борба — усъвършенстваният език и стих на българската поезия.

Но днес пътят е утъпкан — пътят на българската поезия — и ходенето из него е лесно. Твърде лесно. Възможно е дори и надпрепускане с велосипед. Защото — малко се иска: да владееш „поетическата форма“ и да ти дойде наум някой сантиментален мотив: дъжд, сняг, есен, жълти листа, повехнали рози, нощ, луна, самотна свещ в изоставен дом, забравено любовно писмо, печалните извивки на дима от цигарата ми, насълзени очи, странни акорди, окъсани струни... Думи, рими, образи, епитети, метафори, звънки, звучни, стилизирани, фризирани, сладки, нежни, топли и — бездушни. Можете да прочетете двеста такива стихотворения, затваряте книгата и — нито

един стих не е останал в паметта ви. Нито една дума. А тия 200 стихотворения са били изплетени от 20 000 думи — една от друга по-гръмки, по-звънки, по-красиви — формална — поезия. Външна. И затова бездушна.

Понятието формална поезия напомня веднага поезията на Николай Лилиев, дето предварително необходимият емоционален елемент е изстуден до скромния градус на прост мотив — мотив, който се съдържа обикновено в една само странна и необикновена дума, към която се прилепят други, сродни по звук думи, за да се получи желаната плетеница от рими, наречена стихотворение. Стройно, звучно, плавно — и разплавено до безконечността на ефира — дето неумолимо зее ужасът на пустотата. Една метрическа постройка от странни думи и редки рими, без онова вътрешно движение, което прави поезията поезия и изкуството изкуство: ритъма.

Тук рискуваме да нагазим между телените мрежи на големия въпрос за форма и съдържание на изкуството. Но разрешението е в ритъма. Ритъмът изключва самостоятелното съществуване на форма и съдържание като две отделни качества на художественото произведение. Ритъмът съединява форма и съдържание: съдържанието — идеята — получава израз в ритмически форми. Така възниква при действителното художествено произведение един спонтанен организъм, който живее, съществува като нов, самостоятелен факт, самостоятелна вещ. Именно — чрез спонтанното свързване на форма и съдържание под знака на ритъма. Иначе се получава — неизкуство: два вида неизкуство: съдържание без форма, т.е. проза, и форма без съдържание, т.е., метрическа плетеница от думи и рими: формална поезия — без движение, без ритъм, без хармония; и затова — неизкуство.

Формалната поезия на Николай Лилиев имаше своето оправдание и смисъл навремето — преди 10–15 години, когато българската поезия се бореше за език и стих. Но днес, когато език и стих са вече достатъчно усъвършенствани, такава формална поезия е безсмислен анахронизъм („Лунни петна“) — само безцелно прахосничество на готово богатство, само жалко стихоблюдие: Стратиев, Стубел, Мирчев, Симидов, Далчев, Пантелеев, Йорданов, Караиванов, Н Дончев и пр, и пр. — още много имена на младежи, па и на гимназисти: но имената не са важни.

Не са важни, защото няма разлика помежду им. Всички пишат еднакво хубави стихове. Всички: не само тия стотина или двеста младежи, които пишат, а още и хиляди други, които не пишат. Защото това е така лесно; всичко е готово дадено — стих език, образи, метафори, теми... Примерът на Николай-Лиливата поезия, гладка и фина технически — също както и поезията на Людмил Стоянов (в по-голямата си част) — е пример, лесен за подражаване. Защото не се иска нищо; не се иска най-главното: творчество. И ето: днес всеки гимназист може да пише отлични стихове: гладки, фини, класически; но четеш и нищо не запомняш. Е ли това поезия? — „Solche Gedichte, meine Geliebte, konnt ich dir viertausend und einige dichten an einem Nachmittag bloss“ — казва Рихард Демел: „Такива стихотворения, мила моя, бих могъл да ти съчиня четири хиляди и повече за един следобед само...“

И такава е поезията на младите днес. И тя е толкова много — и те са толкова много, защото днес най-лесната работа е да се пишат стихове. По-рано литературната работа бе обкръжена от недостъпния ореол на едно голямо страхопочитание. Литературната работа се смяташе призвание. Защото тогава литературната работа бе борба — борба за идеал и съвършенство. Днес такава борба не съществува. И ето: всеки се чувства призван да бъде поет и писател, да твори литература, поезия. Дори и обикновеният гимназист.

Характерен симптом на една упадъчна епигонска литература — на една литературна епоха без цел и идеал — затова и без борба. Не само без борба — но и без труд. Без труд се пишат днес стихове и това е така лесно, когато нямаме какво да кажем. Всичко е готово дадено: теми, стих, език. Не е нужно призвание, нито мисъл — нова, важна мисъл, която трябва да се каже, — достатъчно е само да имаме сръчност, известна техническа сръчност. А това може всеки горе-долу начетен младеж, всеки гимназист. И те пишат — имат смелост да пишат; пишат, печатат, издават, дори редактират списания — „младежки списания“... Младежка литература.

Характерен симптом. Тая младежка литература не би имала смелост да съществува, ако българската литература — изпаднала днес в ръцете на литературни шарлатани — не бе загубила оня престиж и авторитетност, които имаше дори преди десет години. Тогава „младежки списания“ не съществуваха — макар че младежта от онова

време беше много по-идейна, отколкото днес. Но там е нещастieto: че днес литературната работа е лесна; което значи: профанизирана; което значи: шаблонизирана. Въпрос на „чалъм“.

* * *

Хризантеми, Теменуги, Маргаритки, Хиацинти, Светли зари, Лебед, Чайка, Маскарад, Хора, Чернозем, Факел, Фар, Блясъци, Луна, Орион и тъй нататък — все младежки списания. Последното се казва напр. Ново звено, издавано от младежи в София; неизвестни имена. Те чертаят нови задачи — за нова литература, а пишат стари стихове, също такива, каквито пишат сътрудниците на „Златорог“ и „Хиперион“ — Стратиев, Стубел, Далчев, Панталеев и д-р.:

*Ето сенките по пътя
на безгрешна самота — —
— — Всред цъфнали ранни нарциси — —
— — Заспивам в забравени замъци — —*

И тъй нататък. Все хубави стихове. По-хубави от тия на Карановски, Бабеv, Ракитин, Минко Неволин и пр., не по-лоши от стиховете в премираната сбирка „Лунни петна“. Но дали всички тия младежи, които дръзко и без угризение на съвестта пишат и печатат стихове, ще станат поети?

Мост — 16 страници стихове от Атанас Далчев, Д. Панталеев и Г. Караиванов.

Грубости — 16 страници стихове от Крум Йорданов.

Дали? — Всичко: гладко, униформено, на едно и също ниво, без собствена индивидуалност, свети, но сгрява: дали?

Поне да имаше малко желание за нещо свое, нещо ново, желание да се подири — поне да се подири — нов път... Все: видяно и чуто; познати теми, готови думи. А спасението на българската поезия из лабиринта на епигонщината е в новия път. Ехо: уви! Ето и нова сбирка стихове от нов човек:

13 некролози в жълто от Ясен Валковски. Разкошно издание: на жълта хартия, двуцветен печат, хубава корица — цена 10 лева. Лош стих, не само без ритъм, но дори и без метрика. Стари, банални мотиви: скръб, тъга, печал, горест, отчаяние, безверие. Декадентско, фатално. 13! Некролози. Жълто. Тук и там някои смели образи. Дали се крие зад тях поет?

*И ето маха —
от обезлюденото страдание на небесата;
болката на разплакания лунен квадрат —
— — невменяемият труп
на моята изрязана от мукава самоизмама —
— — по скръбния паваж на моята печал —*

Но следват безчислени: „плахи следи“, „безумен възторг“, „болна усмивка“, „загадъчно примамват и зоват“ — и целият словесен арсенал на така наречените млади — от Стратиев и Стубел в „Златорог“ до Далчев и Панталеев в „Хиперион“. Един от тях ни дава подарък тъкмо за Новата година:

Стихотворения от Димитър Симилов. Скромно заглавие и скромни стихове. И скромна цел: ако е възможно, да се получи литературната премия за 1923 година. И с пълно право. Защото всичко в тая сбирка не е по-лошо от повечето работи в сбирката „Лунни петна“, премирана миналата година:

*Далеч зад нас е зимната мечта,
о, ти забрави приказките зимни:
над нас ще звъннат радостните химни
и трепетният зов на пролетта.*

*Аз зная тия пусти брегове
и тоя път към скърби неизвестни.
В душата ми звучат призивни песни
и глас любим назад ме пак зове.*

*Аз дебнех сенките на ведър сън
сред зноен ден, сред трепнала омара,
душа ми не облъкна сватбен звън,
но не угасна скръбната ми вяра.*

*Отдавна жива пролет е навън
и птица пее в ширните простори,
а аз лежа без радост и без сън
и няма кой вратата да отвори.*

Ясно е: това не е по-лошо от много стихове на Николай Лилиев или Людмил Стоянов, или Христо Ясенов („Рицарски замък“, от който сам поетът се отказва в предговора) — стихове, в които има и техническо съвършенство, и образи, и меланхолия. То би могло да бъде написано и от Димитър Симилов, и от Николай Лилиев, и от Людмил Стоянов, и от Христо Ясенов — също тъй както и от Стратиев, Стубел, Крум Йорданов и който и да е друг от младата генерация поети. За нещастие по погрешка на словослагателя в горното стихотворение са размесени четири куплета, които принадлежат на четири различни пера — именно: на Симилов, Ник. Лилиев, Людмил Стоянов и Хр. Ясенов. Но ефектът би бил същият, ако стихотворението беше само от Симилов: защото в него нищо се не казва; защото думите са тъй познати и случайни; защото е въпрос на преповторението; защото всичките куплети на сборката могат да се наредят в стотина различни вариации и пермутации — и по този начин да се получат още стотина подобни сборки; между тях и една сборка:

„Път“ от Георги Караиванов, издание на д-во „Мост“. Но този „път“ и този „мост“ не водят наникъде, защото Г. Караиванов стои на едно място и гледа от „прозореца“ някакви „сенки“, паднали „през облак“. Всичко е много хубаво. Но лошото е там, че такива стихове стоят в латентно състояние, в самия гол речник на българския език. И те не обогатяват съкровищницата на българската поезия именно за това, че стоят готови в самия гол речник на българския език; за това — че (*momento!*) са просто сръчно манипулирани с думи и рими. А — *momento!* — днес това е така лесно.

Главният отличителен белег на изкуството — казва Реми де Гурмон — е новотата. А това липсва на всички лирически стихове, които се пишат и печатат днес в България: новотата. Сред отежчението на тая банално-сладка и шаблонно-гладка лирика човек е петимен да чуе поне един вик, който да пробие над общото унисонно тананикане от „безкрайна жал“, „нечакана печал“, „сглъхнала надежда“, „хладни крила“, „мраморни чела“, „устни безгрешни“, „сълзи безутешни“ и т.н. Всичко е така гладко, така уравновесено, така „под сурдинка“ — сякаш нарочно нагледено да не смути спокойното пищеварение на буржоата, който обича „да си прочита нещичко“ след добрия обед... И какво друго би могло да бъде буржоазна поезия освен тази поезия на сладки тонове, рими и съзвучия, която гали ухото и приспива душата? Тази поезия, която нищо не казва и затова не тревожи: тъкмо за вкуса на добрия буржоа, който желае едно само: да не бъде тревожен. А изкуството е тревога; и колко далеч е от изкуството подобна поезия на сладки тонове, рими и съзвучия! Такава поезия без вик! А вик е нужен на днешната българска лирика, за да се събуди тя от мъртвешкия сън, в който я приспиват младите поети от няколко години насам. Нужно е стряскане от сън! Вик. Тревога. Макар и толкова само, колкото я има в Нула, хулигански елегии от Н. Янтар. Едно поне достойнство има тая малка книжка от 8 стихотворения: смелостта да се излезе навън от пътя, от пътя на казионния шаблон, из който вървят всички. Смело и необмислено. Дръзко. Като вик:

— — отново да здрависаш дружелюбно Дявола...

*Да слушаш твоя брат
Авела
да пей „Осанна Вишних!“
и да се смееш,
и вместо към причастие
да извърнеш своята уста
готова
да псува, да псува
или внезапно
да се преобразиш
дете —*

*о, медиум на бялата невинност,
който мъдро написва:
О.*

Или:

*— — а в небето
един бивш градоначалник
нервници,
плюе звездни храчки по лазурния паркет
— — но най-сетне,
— — господин докторе,
определете ми диоптъра
и аз искам да видя
слънцето
най-сетне!*

Лошо. Но много по-хубаво от ония гладки, сладки строфи, които се втръсват от сладост. Грубо. Сурово. Варварско. Но ново. Българската поезия има нужда от оварваряване. От сурови сокове, в които има първобитен живот — за да и дадат живот. Да влеят живот на „мъртвата поезия“. В „Нула“ има такъв варваризъм. Макар и имитиран от чужди образци; макар и безформен още.

Но уморени от толкова много господи в изгладени и изчеткани официално черни дрехи, толкова поети с бледи чела, миньорни погледи и устни с печална усмивка, ний желаем да видим днес варвари, хулигани, печенеге — с пламък в очите и с железни зъби. Варвари, нова раса — която да блее нова кръв на българската поезия.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.